

JOLANTA WROŃSKA

WOKÓŁ TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE

Celem artykułu jest przedstawienie wkładu środowiska polskiego skupionego w Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Wilnie w badanie prahistorii ziem litewskich przed pierwszą wojną światową¹. Działalność tej instytucji, nigdzie szerzej nie opracowana², przyniosła znaczne rezultaty, czego dowodem są między innymi publikacje zamieszczone w jego organie „Roczniku Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie” (wydawany od 1907 r.), „Kurierze Litewskim” (wydawany od 1905 r.) oraz w czasopiśmie warszawskich i krakowskich³.

Towarzystwo powstało w okresie mniejszego nasilenia rusyfikacji po rewolucji 1905 r. i miało profil podobny do tworzonych w tym czasie w Królestwie Polskim analogicznych placówek z Towarzystwem Naukowym Warszawskim na czele. Instytucje te pełniły w latach następnych bardzo ważną rolę zastępując w dużym stopniu zakazaną po powstaniu 1863 r. polską działalność naukową⁴. Obok omawianego Towarzystwa, założonego w 1906 r., powstały w tym czasie na Litwie Wileńskie Towarzystwo Nauki

¹ Artykuł jest oparty przede wszystkim na analizie zawartości wydawnictw ukazujących się w Wilnie, z których na pierwszym miejscu wymienić trzeba „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie” i „Kurier Litewski”. Poszerzyłyby go niewątpliwie badania archiwalne w Wilnie, Kownie i Petersburgu, ale niestety, podczas mojego pobytu w ZSRR nie mogłam uzyskać zezwolenia na takie poszukiwania. Mam nadzieję, że w przyszłości powrócę do tego tematu i uzupełnię zebrane materiały. Ostatnio ukazało się kilka artykułów dotyczących poruszanej w moim artykule tematyki. Są to: R. Jurkowskiego, *Z życia kulturalnego Wilna w latach 1899–1914*, „Zapiski Historyczne”, t. LV, 1990, z. 1, s. 60–88; L. Zasztowta, *Wileńscy miłośnicy „starożytności” w latach 1899–1914*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, R. 35, 1990, nr 2–3, s. 259–283; M. Blomborgowej, *W sprawie towarzystw naukowych działających w Wilnie w XIX i początku XX wieku*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, R. 37, 1992, nr 1, s. 69–87.

² O Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Wilnie wspominają m.in. W. Rolbiecki, *Towarzystwa Naukowe w Polsce*, Warszawa 1972, s. 182; S. Brzozowski, *Zabór rosyjski, [w:] Historia Nauki Polskiej 1863–1918*, t. 4, cz. 1/2, Warszawa 1987, s. 488.

³ W. Szukiewicz pisał m.in. w „Światowicie”, „Kłosach”, „Tygodniku Ilustrowanym”, „Materiałach archeologiczno-antropologicznych i etnograficznych”. O innych publikacjach autorów z kręgu wileńskiego zob. J. Wrońska, *Archeologia w periodykach warszawskich w drugiej połowie XIX w.*, Warszawa 1989.

⁴ Działalność w zakresie archeologii omówiona jest w artykule J. Wrońskiej, *L'activité portant sur la préhistoire, menée dans les sociétés de Varsovie entre 1906 et 1918*, „Fasciculi Archaeologiae Historicae”, Fasc. II, 1987, s. 95–104.

i Sztuki (skupiające Polaków) i Litewskie Towarzystwo Naukowe (skupiające Litwinów), ale nie odegrały one większej roli.

Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie utworzono z inicjatywy E. Orzeszkowej, W. Zachorskiego, J. Matwiłły, A. Parczewskiego i S. Kościałkowskiego. Obok działalności ściśle naukowej prowadziło ono bibliotekę oraz zbiory archiwalne i muzealne różnych specjalności, w tym archeologiczne. Profil Towarzystwa określała ustawa zaakceptowana przez wileńskiego gubernatora N. Lubimowa, w której między innymi czytamy: „Towarzystwo ma na celu pielęgnowanie nauk, umiejętności i literatury w języku polskim, w szczególności zaś badanie kraju pod względem przyrodniczym, etnograficznym, historycznym, statystycznym⁵. Członkowie zarządu wybierani byli raz na trzy lata, a raz do roku w myśl ustawy odbywać się miało walne zgromadzenie. Fundusze na działalność pochodziły ze składek rocznych członków zwyczajnych, jednorazowych opłat członków dożywotnich (co najmniej 100 rubli) oraz darów, zapisów, sprzedaży pism, a także dochodów z kapitałów i nieruchomości. Instytucja ta mieściła się w lokalu oddanym do użytkowania przez Józefa hr. Przeździeckiego.

W 1907 r. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie liczyło 160 członków, w tym 1 honorowego (E. Orzeszkowa), 5 dożywotnich oraz 145 zwyczajnych. Zaraz na początku działalności nawiązano kontakty z Akademią Umiejętności w Krakowie, Towarzystwami Naukowymi w Płocku i Toruniu, Towarzystwem Opieki nad Zabytkami Przeszłości w Warszawie, Zakładem Ossolińskich we Lwowie oraz redakcjami „Światowita” i „Wisły”.

Ze sprawozdań dowiadujemy się, iż w 1908 r. było już 256 członków, w tym 8 honorowych, 3 protektorów, 8 korespondentów (m.in. M. Brensztejn, Z. Gloger, W. Szukiewicz, J. Talko-Hryncewicz). Do bardziej prężnych należeli archeolodzy z W. Szukiewiczem na czele, który przyczynił się do zorganizowania przy muzeum działu prahistorycznego. Ogólny zarząd nad zbiorami powierzono Władysławowi Zachorskiemu.

Trwałym i największym osiągnięciem Towarzystwa było utworzenie muzeum. Powstanie zbiorów poprzedziła kampania prasowa w „Kurierze Litewskim” zamierzająca do ustalenia profilu kolekcji i pozyskania ofiarodawców. Pierwszy wypowiedział się w tej kwestii Lucjan Uziębło⁶. Podkreślając potrzebę utworzenia, na wzór innych miast, muzeum nawiązał do tradycji sięgającej czasów Eustachego i Konstantego Tyszkiewiczów. Jeśli chodzi o profil zbiorów, Uziębło uważał, że „Muzeum nasze z pewnością będzie wszechstronne, ale przede wszystkim polskie z uwzględnieniem szerokim rzeczy litewskich, białoruskich, nawet żydowskich⁷. Nieco odmienną i trzeba stwierdzić, że bardziej konkretną propozycję dotyczącą profilu

⁵ *Ustawa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie*, „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie”, t. 1: 1907, § 2.

⁶ L. Uziębło, *Nowe muzeum w Wilnie*, „Kurier Wileński” 1906, nr 192.

⁷ Tamże, nr 192.

zbiorów przedstawił W. Szukiewicz. przede wszystkim przestrzegał przed nieudokumentowanym gromadzeniem wszystkiego, co uważał za sposób przestarzały i nienaukowy. Pisał w związku z tym: „[...] przede wszystkim muzeum nasze powinno posiadać całkiem odmienny od zbioru antyków, pamiątek i różnych osobliwości, dział poświęcony archeologii oraz naukom pozostającym z nią w związku. Dział taki powinien być ugrupowany i prowadzony przez specjalistów. [...] W tym dziale powinny znaleźć miejsce nauki przyrodnicze, których znajomość jest nieodzowną dla archeologa, a również i etnografa”⁸. Według W. Szukiewicza w zbiorach prahistorycznych powinny znaleźć się okazy miejscowe, pochodzące z Litwy i ewentualnie tylko w celach porównawczych zabytki z innych ziem. W osobnym dziale proponuje W. Szukiewicz gromadzić pamiątki narodowe, ale zastrzega: „Nie powinniśmy tylko robić z tej instytucji rodzaju składu, gdzie każdy może oglądać nagromadzone razem wykopaliska z antykami, ceramiką etruską i litewską, pamiątki historyczne z wyrobami nowego kunsztu etc.” Nasz archeolog prezentuje tu nowe, pozytywistyczne podejście uwzględniające odrębność takich dyscyplin, jak historia sztuki, etnografia i archeologia prehistoryczna. Jest to jednocześnie nowe spojrzenie na zakres archeologii odchodzącej od tzw. starożytnictwa, które uprawiali najczęściej amatorzy zwracający uwagę przede wszystkim na estetyczny wygląd zabytków.

Trzeba niestety stwierdzić, że ofiarodawcy w wielu przypadkach nie spełniali nawet podstawowych wymagań W. Szukiewicza odnośnie do dokumentacji i profilu działu archeologicznego. Autor podpisujący się Z.A. pisał na ten temat: „Muzeum Towarzystwa Przyjaciół Nauk, będące dopiero w fazie powstania, zakreśliło sobie zbyt szerokie pole działalności gromadząc skrzętnie zarówno pamiątki historyczne, jak dzieła sztuki, jak wreszcie okazy etnograficzne i przyrodnicze. Posiada ono charakter mieszany artystyczno-naukowy i skutkiem tego całość robi wrażenie gabinetu osobliwości. [...] Dostępne jest tylko zresztą dla członków Towarzystwa”⁹.

O stanie finansowym i powiększaniu się zbiorów w latach następnych dowiadujemy się z obszernego sprawozdania za 1911 r.¹⁰ Liczba członków obejmowała wówczas 168 osób (z tego na zebraniu dorocznym było 50), fundusze ze składek wynosiły 22 ruble i 66 kopiejek. Z pieniędzy tych zakupiono 25 przedmiotów, a z darów otrzymano 15 625 okazów. Z tego w dziale archeologicznym przybyły 583 przedmioty, numizmatycznym 13 304. Ponadto otrzymano (lub kupiono) 311 medali, 23 pieczęcie, 60 przedmiotów religijnych, 45 artystycznych, 45 etnograficznych, 72 przyrodnicze i 65 różnych innych bliżej nieokreślonych. Osobny dział poświęcony

⁸ W. Szukiewicz, *Muzeum w Wilnie*, „Kurier Litewski” 1906, nr 223.

⁹ Z.A., *Z muzeum miejskiego*, „Kurier Litewski” 1909, nr 194.

¹⁰ M.Br., *VI-te zgromadzenie doroczne Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie*, „Kurier Litewski” 1912, nr 194.

Elizie Orzeszkowej posiadał 49 pamiątek. Najwięcej numizmatów podarowała księżna M. Ogińska (13 000), natomiast cenny dar – około 4000 przedmiotów z brązu pochodzących z wykopalisk – przekazała hrabina Genowefa Broel-Platerowa.

Z walnego posiedzenia w następnym roku¹¹ (było wówczas obecnych 120 osób) mamy niewiele informacji o muzeum. Wiadomo tylko, że zgłoszono ofertę połączenia jego zbiorów ze zbiorami Muzeum Nauki i Sztuki.

Kolekcje istniejące około 1906 r. w rękach prywatnych, z których większość znalazła się potem w zbiorach Towarzystwa, można odtworzyć na podstawie materiałów zebranych przez M. Brensztejn¹². Są to bardzo cenne i mało znane informacje, dlatego warto przedstawić obszernie fragmenty tego opracowania:

„Bakanowski Wacław w Połędze (dawniej pow. teleszewski, dziś Kurlandia). Przywilej Jana III z Warszawy r. 1677, potwierdzający poprzednie, m. Merczewi nadane.

Bereśniewiczówna Alfonsa m. Kielmy, pow. rosieński (poczta Kielmy). Rękopis „Pamiętnik Domowy” ks. Macieja Wołonczewskiego, biskupa żmudzickiego (1810–1875) doprowadzony do ostatnich dni życia.

Biziuk Grzegorz (syn Demjana) w Szawlach. Zbiór numizmatyczny zawierający wiele monet polskich oraz tłok pieczętny z napisem dokoła Pogoni: Pieczęć Konfederacji Generalnej W.X.Lit.

Bohdanowicz Leon, maj. Rozalin, pow. Poniewierskim (pocz. Rozalin). Rękopis pamiętnika palestranta teleszewskiego, Wincentego Bohdanowicza (ur. 1781 r. – w połowie XIX stul.) p.t. „Szczegóły niektóre z mego życia.”

Brensztejn Michał w Teszlach. Zbiór archeologiczny przedmiotów ze Żmudzi. Zbiór etnograficzny ubiorów i sztuki ludowej na Żmudzi. Portrety, w liczbie których: Stanisława Augusta pędzla Bacciarellego; Pawła Sapiehy, podkanclerzego litewskiego; miniatury Kościuszki w mundurze jenerała-lejtnanta (na tabakierce) Konarskiego Szymona. Zbiór fotografii, dotyczących Litwy. Archiwum zawierające dokumenty, związane z przeszłością Litwy, kilkadziesiąt przywilejów królewskich, zaczynając od Zygmunta II-go, a w tej liczbie służących miastu Merczewi [...]. Biblioteka poświęcona Litwie. Zbiór pamiątek, w tej liczbie tłoki pieczętny, karty do gry, ordery, kafle z ww XVI i XVII, autografy Kraszewskiego, Korzeniowskiego i innych oraz listy i autografy uczonych i pisarzy polskich współczesnych. Zbiór asygnat polskich od r. 1794 do 1863 inclusive itp.

Butrymówna Maria, maj. Jotkany, pow. poniewierski. Zbiór archeologiczny z cmentarzysk pow. poniewierskiego.

¹¹ M.Br., *W Towarzystwie Przyjaciół Nauk*, „Kurier Litewski” 1913, nr 243.

¹² M. Brensztejn, *Zbiory prywatne w gubernii kowieńskiej*, „Kurier Litewski” 1906, nr 232.

Czapski Stanisław, hrabia, maj. Berżany. pow. Szuawelski (poczta Berżany). Zbrojownia. Zbiór starożytności i portrety, meble Archiwum.

Dowgiałło Stanisław (– w r. 1905), maj. Siesiki, pow. wilkomierski (pocz. Siesiki). Zbiór paleontologiczny, w nim ząb mamuta z rzeki Świętej. Zbiór archeologiczny, zebrany z poboju krzyżackich, jak Pobojsk, Wilkomierz, Żejmy Kowarsk. Zbrojownia bogata i cenna. Zbiór pamiątek. Archiwum.

Dowgird Tadeusz, maj. Plemborg, pow. rosieński. Zbiór archeologiczny, zawierający kilka tysięcy przedmiotów z guberni kowieńskiej, wileńskiej znakomicie rozklasyfikowany na tablicach. Zbiór etnograficzny przedmiotów sztuki ludowej na Żmudzi.

Dymsha Kleofas (– 1904 r.), maj. Zdaniszki, pow. teleszewski (pocz. Wornie). Rękopis „Opis dzienny Szkoły krozskiej”, in folio, str. 160, rozpoczęty w r. 1797 i doprowadzony do końca istnienia szkoły. Był on własnością biskupa Wołonczewskiego [...].

Francuzowicz, maj. Girkany, pow. nowoaleksandrowski (jeziorski). Zbiór numizmatyczny.

Gasinnas K., gospodarz we wsi Dyczprudele, gminy kupiskiej, pow. wilkomierski. Zbiór archeologiczny z okolicy.

Garski-Nałęcz Tomasz, maj. Szawkiany, pow. szawelski (pocz. Berżany). Pamiątki rodzinne: szachownica kasztelana Michała Garskiego z herbami, literami i rokiem 1774; tłok pieczęci z napisem „Stanisław August Garski Ciwon rettowski Xięstwa Żmudź”; tabakierka grająca „Jeszcze Polska nie zginęła” i „Mazurka Chłopickiego” z miniaturą Emilii Platerówny, portrety rodzinne [...].

Kossakowski Stanisław hr (– 1904) maj. Wojtkuszki, pow. wilkomierski (pocz. Wilkomierz). Zbiory paleontologiczny i etnograficzny, pochodzące przeważnie z pow. wilkomierskiego. Zbrojownia w części pozostała po jenerale Józefie Kossakowskim. Zbiór numizmatyczny monet i medali polskich. Archiwum rodzinne. Biblioteka. Galeria malarzy włoskich, francuskich i polskich oraz galeria portretów Kossakowskich i z nimi spokrewnionych w liczbie 100 sztuk. Wśród pamiątek rodzinnych znajduje się autentyczna miniatura Napoleona I wraz z listem jego, дарowanym przy rozstaniu się z jeneralem Józefem Kossakowskim [...].

Ogiński Bohdan, książę, maj. Retów, pow. Rosieński (pocz. Retów). Archiwum rodowe. Biblioteka, zawierająca inkunabuły. Zbiór portretów domu Ogińskich i z nimi spokrewnionych. Zbiór portretów starożytności i pamiątek.

Ogiński Bohdan, książę, maj. Sałanty, pow. telszewski (pocz. Sałanty). Zbiory: geologiczny, mineralogiczny i duża kolekcja muszli w czterech szafach i dwóch dużych gablotach. Portrety Woynów i Zawiczów. Biblioteka przyrodniczo-historyczna. Wszystko to było własnością Konstantego Garskiego, profesora akad. medyko-chirurgicznej w Warszawie, zmarłego w r. 1864, po jego zgonie razem z dobrami nabył to w r. 1873 książę Bohdan Ogiński.

Ogińska Maria, księżna, maj. Płungiany, pow. telszewski (pocz. Płungiany). Zbiór archeologiczny, złożony z kilkudziesięciu przedmiotów z powiatu rosieńskiego, telszewskiego i szawelskiego. Zbiór pamiątek rodzinnych książąt Ogińskich [...]. Zbiór numizmatyczny polski [...].

Pietkiewicz Jan, dr, w miasteczku Johaniszkele, pow. ponieverski (pocz. Poswol). Zbiór starożytności [...].

Poraziński Tadeusz, maj. Ryngowiany, pow. szawelski (pocz. Kurszany). Zbiór starożytności: meble, obrazy, szkło, numizmaty itp. [...].

Römer Bronisław, maj. Antonosze, pow. nowoaleksandrowski. Archiwum rodowe Römerów, zaczynające się od wieku XVI. Starożytności [...].

Rönne, baronowa, maj. Garżdy, pow. telszewski (pocz. Garżdy). Zbiór paleontologiczny i archeologiczny. Biblioteka przyrodnicza, obserwatorium astronomiczne, archiwum. Wszystko to pozostało po Antonim i Feliksie Rönnych uczonych przyrodnikach [...].

Sztrauchman H.J., maj. Kawliszki, pow. ponieverski. Zbiory archeologiczne, numizmatyczne i starożytności [...].

Tyszkiewicz Jan, hr, maj. Birże, pow. ponieverski. Zbiory archeologiczne, numizmatyczne i starożytności. Zbrojownia, archiwum rodowe, biblioteka z blisko 10 000 tomów. Wszystko w przeważnej części spuścizna po Eustachym Tyszkiewiczzu [...].

Ukryn Tadeusz, maj. Ludwinów, pow. Kowieński. Zbiór archeologiczny i starożytności.

Wolmer Eustachy, maj. Leonardopol, pow. rosieński (pocz. Kołtymiany). Zbiór archeologiczny i starożytności, pamiątki [...].

Zaborski Antoni, maj. Poszuszwie, pow. kowieński (pocz. Kroki). Zbiór paleontologiczny. Zbiór archeologiczny obejmujący około 5000 przedmiotów z gub. kowieńskiej i Królestwa Polskiego. Zbiór numizmatyczny polski. Zbrojownia. Meble, porcelana, szkło i srebro stołowe. Pamiątki i starożytności jak: tłoki pieczętne, pasy słuckie, karty do gry, tabakierki, orderzy itp. Dział etnograficzny litewski, zawierający kostiumy i okazy sztuki ludowej Litwinów [...].

Zaleski, maj. Wielona, pow. kowieński (pocz. Wilki). Zbiór starożytności i archiwum.

Zan Tomasz, maj. Dukszty, pow. nowoaleksandrowski (pocz. Dukszty). Zbiór archeologiczny i starożytności pozostałych po zmarłym Kazimierzu Dowgiale [...].

Żagas Józef ksiądz w miasteczku Rogiele, pow. nowoaleksandrowski (pocz. Rakiszki). Zbiór archeologiczny, obejmujący blisko 1500 przedmiotów z Litwy, Kurlandii i Inflant. Zbiór etnograficzny litewski”.

Wyszczególnione powyżej kolekcje, zarejestrowane w ramach działalności Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, zawierały przede wszystkim tzw. starożytności, a więc pamiątki rodzinne i historyczne, numizmaty, zabytki mineralogiczne i zabytki archeologiczne zebrane na ogół w okolicach, gdzie zamieszkiwali ich właściciele. Większość z nich (szczególnie zbiory archeo-

logiczne) pozbawiona była dokumentacji. Do ciekawszych i najlepiej udokumentowanych należały kolekcje W. Szukiewicza, T. Dowgirda i M. Butrymówny, co wynika z publikacji zamieszczanych w „Roczniku Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie” oraz w periodykach Królestwa Polskiego.

Pragnąc całościowo ocenić działalność Towarzystwa trzeba jeszcze zastrzymać się przy wydawanym przez nie roczniku. Do końca pierwszej wojny światowej ukazało się siedem tomów tego wydawnictwa, w których znaleźć można sporo artykułów świadczących o zainteresowaniu przeszłością Litwy. Najwięcej prac dotyczyło muzealnictwa, ale są też publikacje L. Krzywickiego, a przede wszystkim W. Szukiewicza omawiające zabytki archeologiczne¹³. Najobszerniejsza z nich oparta na zgromadzonych w muzeum materiałach, nosi tytuł: Strefy archeologiczne na Litwie (1918). W. Szukiewicz wyróżnia w niej, głównie na podstawie pochówków, cztery grupy kulturowe. Pierwsza, najbardziej wysunięta na północ, obejmuje Żmudź i charakteryzuje się przewagą grobów płaskich (nieciałopalnych), bogatych w ozdoby brązowe, które uważa autor za import skandynawski. Druga grupa graniczyć miała z pierwszą od południa i obejmowała Ziemię Wileńską. Typowe dla niej były groby ciałopalne w kurhanach. Trzecia, ograniczona do wschodniej i południowej Litwy, charakteryzowała się wysokimi grobami z obstawą kamienną (pochówki nieciałopalne). Wreszcie czwarta obejmowała Litwę południową i reprezentowała grupę chowającą ludność w niskich kurhanach (były to także groby nieciałopalne). Dwie pierwsze grupy W. Szukiewicz przypisuje Litwinom względnie Łotyszom, dwie dalsze Słowianom. Podział ten nie uwzględniał chronologii i traktował pochówki jakby pochodziły z jednego horyzontu czasowego. Było to dość bałamutne, ale mimo to określenie przynależności etnicznej poszczególnych grup przedstawił W. Szukiewicz dość trafnie

Na koniec wspomnieć trzeba, że oprócz działalności muzealnej i edytorskiej wygłaszano również w Towarzystwie referaty na tematy archeologiczne, a głównym prelegentem był W. Szukiewicz.

Po zakończeniu wojny Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie funkcjonowało dalej, ale zmieniła się jego struktura i nastąpił odrębny okres działalności.

¹³ L. Krzywicki, *Półkalia pod wsią Pertuszanami*, „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie”, t. 15:1911/14 (odbitka z osobną paginacją); W. Szukiewicz, *Działy archeologii przedhistorycznej oraz etnografii w Muzeum*, „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie”, t. 2:1908, s. 129–135; tenże, *Domniemane kurhany litewskie*, tamże, t. 3:1909, s. 83–93; tenże, *Tablice stosunku procentowego składów brązów przedhistorycznych litewskich*, tamże, t. 6:1915/18, s. 5–16.

JOLANTA WROŃSKA

THE SOCIETY OF THE FRIENDS OF SCIENCES IN VILNIUS

Summary

The paper discusses the contribution of the Polish community gathered in the Society of the Friends of Sciences in Vilnius into the studies on prehistory of the Lithuanian lands before World War I. The activities of the Society have never been widely discussed in spite of the fact that the results of its work were considerable as testified by publications in the "Rocznik Towarzystwa Przyjaciół w Wilnie" ("The Yearbook of the Society of the Friends of Sciences in Vilnius") which appeared from 1907 on and in "Kurier Litewski" ("The Lithuanian Daily") appearing from 1905 and in the Warsaw and Cracow journals.

The Society was established in the period when the Russification wave was subsiding after the revolution of 1905. Its profile was similar to those of the societies set up at the same time in the Kingdom of Poland, the Warsaw Scientific Society including. In the following years these institutions played a very important role channelling the Polish scientific efforts mostly forbidden after the Rising of 1863. In addition to the Society of Friends of Sciences established in Vilnius in 1906 there were other societies like the Vilnius Society of Sciences and Arts (gathering Poles) and the Lithuanian Scientific Society (gathering Lithuanians) but their role was rather small.

The Society of the Friends of Sciences in Vilnius was established at the initiative of the well-known writer Mrs Eliza Orzeszkowa and W. Zachorski, J. Mątwił, A. Parczewski and S. Kościałkowski. Apart from the strictly scientific activity the Society ran a library, archives and museum collections in various fields including archaeology. The character of the Society was defined by its statute approved by the Vilnius governor N. Lubimov in 1907. It read: "The Society's aim is to cultivate science, learning and literature in the Polish language and particularly to explore the country from the point of view of the nature, ethnography, history, economy and statistics".

The lasting and the most important achievement of the Society of the Friends of Sciences in Vilnius was the establishing of a museum. The plan was to gather the well-documented collections and uniform in their character. However, the museum received many gifts without documentation and thus the collections were mixed.

The paper devoted to the Society contains a list of private collections from Lithuania made by M. Brensztejn and published in 1906 in the "Kurier Litewski".

Translated by Izabella Rodzik

Adres Autorki:
Dr Jolanta Wrońska
Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Al. Solidarności 105
00-140 Warszawa

